

Čechy mají své Stonehenge

Tajemné pozůstatky starověku v Českém ráji

Zbývá jedna hodina do konce devatenáctého červnového dne. Ve stanici Borek pod Troskami jsme před chvílí vystoupili z posledního večerního vlaku od Turnova a nyní jdeme temnotou klidnou silničkou loukami kolem Libuňky k Troskám. Po pošmourném dni je vzduch nasycen vlhrou noční rosou a vůněmi nastupujícího léta. Z křoví u cesty se do nejkratší noci roku šíří flétnový hlas slavíka. Mezi stromy dopadá na cestu svit impozantních věží Trosek zelenavě ozářených reflektory. Hrad však míjíme a pokračujeme dále do Troskovic. Cílem naší „expedice“ není středověk, ale dávnější doba laténská, doba Keltů. Asi půl kilometru za Troskovicemi, směrem na Semín, se ocitáme před černou linií mohutně se rýsující proti temně modré, téměř zatažené slunovratové obloze. Před námi je cíl naší výpravy, několik metrů vysoký val postavený kdysi dávno Kelty.

Nalistujeme-li heslo Semín v archeologické literatuře, např. v publikaci *Keltové na Jizeře a v Českém ráji* či *Encyklopedie Keltů v Čechách* od Jiřího Waldhausera, dočteme se, že val zde nestojí „osamocen“, ale je součástí velkolepě založeného opevnění lemujícího přirozenou plošinu o rozloze 180 hektarů, která se rozkládá dva kilometry západojihozápadně od vrcholu Trosky, mezi zářezy Věžického údolí a údolí Žehrovky v Českém ráji. Areál má strategicky velice výhodnou polohu, devět kilometrů dlouhý obvod plata tvoří strmé skalnaté svahy, údolí mají močálovitý charakter. Jediný možný pohodlnější přístup po úzké šíji od Trosek byl přetát, deset metrů vysokým trojnásobným valem s příkopem, na jehož pozůstatcích se právě nacházíme. Nižší opevnění se dochovalo částečně i podél zbývajících okrajů plošiny, především na zcela západním ostrohu nad soutokem Žehrovky s Jordánkou přitékající od rybníka Věžáku. V opevněném prostoru se v současné době nalézají pouze zemědělský dvůr a pole, svažité okraje porůstá les. Rozkládalo se zde snad ve starověku nejrozsáhlejší hradiště v Čechách, nebo měl opevněný komplex zcela jiný účel?

Při výzkumech, vedených Jiřím Waldhauserem a Michalem Lutovským v roce 1993, byly provedeny řezy čelního a obvodového valu a letecké snímkování území. Zjistilo se, že čelní val byl vystavěn navezením zeminy a obložen čedičovými kameny dovezenými až z Trosek. V příkopu, který byl vyhlouben do bělošedého pískovcového podloží, se našlo osm zlomků keltské keramiky z 3. – 1. stol. př. n. l. a proutěný předmět, podle něhož mohlo být radiokarbonovým testem datováno stáří stavby minimálně na 2300 let. Letecké snímkování ani povrchové inspekce neodhalily známky vnitřní zástavby plošiny. Z provedeného archeologického bádání nevyplývá jednoznačně žádná funkce areálu. Dle J. Waldhausera se mohlo jednat o útočiště okolního obyvatelstva v případě napadení (refugium) nebo teprve vznikající oppidum opuštěné z neznámých příčin. V tomto ohledu je semínské hradiště srovnáváno s názvy Nomisterion (významem nově vybudovaná pevnost s příkrými přírodními svahy) či Redintuinon (hrad nebo město významného jedince), které jsou uvedeny na Ptolemaiově mapě střední Evropy z 2. stol. n. l., a jež se zatím nepodařilo ztotožnit se současnými archeologickými lokalitami. Zajímavý je další názor J. Waldhausera, že valy mohly sloužit k sakrálním účelům v rámci posvátné krajiny, kterou Český ráj pro Kelty pravděpodobně byl.

Semínskou archeologickou lokalitu jsme, inspirováni výše uvedenými fakty (či spíše otázkami), prvně navštívili před několika lety a nevšední pohled z čelního valu na Trosky probudil okamžitě naši představivost. Octli jsme se rázem v minulosti a viděli dávné náboženské obřady, které se zde mohly, ale také nemusely odehrávat. Vzpomněli jsme si na východy a západy Slunce pozorované z pravěkých megalitických svatyní v Anglii a uvědomili jsme si, že by Trosky v laténské době mohly plnit obdobnou funkci jako třeba proslulá stavba Stonehenge. Sledování pohybů nebeských těles, především Slunce a Měsíce, mělo pro Kelty,

podobně jako pro ostatní dávné národy, značný význam. Sloužilo jako základ kalendáře a stalo se předmětem náboženského uctívání, což lze u Keltů doložit na mnoha stavbách s dispozicí ovlivněnou významnými nebeskými směry (slunovraty, rovnodennostmi) i poznámkami o astronomických pozorováních druidů z díla G. I. Caesara *Zápisky o válce Galské*. Je pravděpodobné, že Keltové využívali krom vlastních astronomických staveb i výrazné body v krajině (kopce, skály...) jako přírodní observatoře. Příkladem může být například opevnění u Markvartic nedaleko Jičína. Ze zvláště orientovaných čtvercových valů se sakrální funkcí lze pozorovat při rovnodennostech východ Slunce za dominantní kuželovou vyvýštinou Veliš.

Proč vystupujeme právě tuto noc na valy pradávného hradiště? Usoudili jsme, že právě zítra, v den letního slunovratu, by mohl být z čelního valu opevnění u Semína pozorovatelný působivý úkaz východu Slunce v úžlabí vrcholových skalisek Trosek. Na vrcholku valu stavíme stan a doufáme, že ráno bude na severovýchodním obzoru alespoň úzký pruh modré oblohy, nyní je totiž celé nebe pokryto oblačností.

20.6.2004 vstáváme v půl páté a hned první pohled ze stanu nás naplní optimismem. Nad Troskami se oblačnost vskutku protrhla a my můžeme pozorovat sílící zlatý pruh podél obzoru. Čekáme na východ. Po čtvrt na šest vystupují již zpoza Trosek paprsky slunečního světla, z jihovýchodu se však postupně přibližují mraky. Netrpělivě přecházíme po valu a pozorujeme prodlužující se stín, který vrhají suky Trosek na plošinu za námi. Konečně. V 5:30 spatřujeme z nejvyššího místa valu kotouč Slunce přímo uprostřed černé siluety skalních věží... Za minutu celý výjev zakryla oblačnost.

Skutečně krásný obraz, trvající jen pár minut, mohl dobře sloužit Keltům jednak jako kalendář, ale také jako neobvyklý úkaz, jenž mohl být důvodem každoročního setkávání organizovaného druidy – knězi – působícími možná na Troskách. Bylo zde pak dosti pracovních sil i ke stavbě obranného hradiště, jehož přírodní situace je unikátní. Celý areál hradiště s výhledem na Trosky nabádá popustit uzdu fantazii a představit si zde dávné obyvatele, kteří obecně dali o své existenci vědět krásnými a vytříbenými uměleckými předměty vytvořenými s vynikající řemeslnou dovedností. Důvod, proč opustili oblast této krásné krajiny, pravděpodobně souvisel s tlakem mnohých dalších příchozích obyvatel.

Podaří-li se odhalit tajemství tohoto krásného hradiště, získají Čechy unikátní archeologický areál evropského významu. Podrobné výzkumy přinesou pravděpodobně další výsledky. Přírodní unikát Český ráj se může stát světoznámý nejen svou podmanivou krásou, ale také jako místo, kudy prošly dějiny Evropy, stejně jako prošli Evropou Keltové, se svou vyspělou kulturou a smyslem pro umění.

Milena a Stanislav Vosolsobě,
fotografie Stanislav Vosolsobě

Text konzultován s archeologem PhDr. Jiřím Waldhauserem, CSc. a Rudolfem Havelkou, uzavírajícím studium religionistiky prací na téma sakrálnost Keltů v Českém ráji.